Голас Радзімы

№ 43 (2185)
25 кастрычніка 1990 г.

ГАЗЕТА БЕЛАРУСКАГА ТАВАРЫСТВА ПА КУЛЬТУРНЫХ СУВЯЗЯХ З СУАЙЧЫННІКАМІ ЗА РУБЯЖОМ
(БЕЛАРУСКАЕ ТАВАРЫСТВА «РАДЗІМА»)

Выдаецца з 1955 г.
Цана 4 кап.

На працягу некалькіх верасnёўскіх і кастрычніцкіх тыдняў Беларускае таварыства «Радзіма» праводзіла курсы павышэння кваліфікацыі для ўдзельнікаў і кіраўнікоў мастацкай самадзейнасці замежных суайчыннікаў. Гэтым шляхам на базе Рэспубліканскага інстытута павышэння кваліфікацыі работнікаў культуры Міністэрства культуры БССР і ўдасканальвалі сваё майстэрства самадзейныя артысты — носьбіты, сябры і прыхільнікі беларускай культуры з Беластоцкага ваяводства суседняй Польшчы і Нідэрландаў. Тое ўдасканаленне ўвабрала ў сябе і лекцыі на тэмы фальклору, кампазіцыі, і практычныя заняткі: наведванне рэпетыцый мастацкіх калектываў рэспублікі, развучванне і пастаноўка беларускіх народных танцаў, узбагачэнне песеннага рэпертуару. Вучэбная праграма — рэч неабходная, але ўсё, як кажуць, у меру... Таму не быў забыты і другі бок справы — адпачынак.

НА ЗДЫМКАХ: група слухачоў курсаў на плошчы Леніна ў г. Мінску; у гасцях у самадзейнага калектыву; у краязнаўчым музеі г. Мядзеля; на Нарачы.

(Расказ аб рабоце курсаў змешчаны на 4-й стар.).

Фота С. КРЫЦКАГА.

СЕСІЯ ВЯРХОЎНАГА САВЕТА БССР

НА ШЛЯХУ ДА РЫНКУ

У Мінску праходзіць нечарговая другая сесія Вярхоўнага Савета Беларускай ССР.

Адкрываючы сесію, Старшыня Вярхоўнага Савета рэспублікі М. Дземянцей так вызначыў яе асноўную задачу: у гэтыя дні дэпутатам трэба будзе вырашыць самае важнае сёння пытанне — як вывесці эканоміку рэспублікі з таго цяжкага становішча, у якім яна апынулася. Неабходна знайсці самыя кароткія шляхі да стабілізацыі і прадухілення далейшага спаўзання да заняпаду, а затым і да паступовага аздараўлення і ўздыму. Прычым, як было асабліва падкрэслена, сфера гэтых пошукаў не павінна выходзіць за рамкі прынятай Дэкларацыі аб дзяржаўным суверэнітэце рэспублікі.

Даклад аб праграме эканамічнай рэформы ў Беларускай ССР, з якім затым выступіў Старшыня Савета Міністраў рэспублікі В. Кебіч, ахапіў праблему пераходу да рынку ў цэлым. Яго намеснікі Ф. Сянько, У. Пілюта і М. Мясніковіч з трыбуны сесіі канкрэтызавалі канцэпцыю ўрада па стратэгічных напрамках — сельскай гаспадарцы, прамысловасці, узаемаадносінах з цэнтрам і іншымі рэспублікамі, крэдытна-фінансавай сістэме, сацыяльнай палітыцы.

Вярхоўны Савет Беларускай ССР пастанавіў: адобрыць асноўныя палажэнні праграмы і прапанову ўрада рэспублікі аб пераходзе Беларускай ССР да рыначнай эканомікі з 1 лістапада 1990 года.

НА АТРЫМАННЕ ПРЭМІІ

Яшчэ зусім нядаўна працоўны калектыў Віцебскага тэлевізійнага завода вылучыў на атрыманне прэміі Савета Міністраў СССР групу распрацоўшчыкаў перспектыўнай мадэлі тэлевізара «Віцязь-51 ТЦ 311 Д», а тыя ўжо ўкараняюць у вытворчасць больш дасканалыя і сучасныя мадэлі. Новыя прыёмнікі больш элегантныя за сваіх папярэднікаў па дызайну, больш надзейныя ў эксплуатацыі, эканамічныя па спажыванню электраэнергіі. Ужо ў гэтым годзе ў гандлёвую сетку рэспублікі іх будзе адпраўлена 230 тысяч.

Канверсія, што разгарнулася ў прамысловасці, дазваляе сёння віцябчанам вырабляць не толькі тэлевізары. Так, сумесна са смаленскім канструктарскім бюро «Меркурый» завод асвойвае выпуск канструкцыі лічбавага праграмнага кіравання «Электроніка-НЦ-31». Распрацоўка прыбораў імуна-ферментнага аналізу для выяўлення гепатытных захворванняў і СНІД вядзецца сумесна з ленінградскімі вучонымі. Пачаты работы і па вытворчасці сістэмы тэлевізійнага спадарожнікавага вяшчання, якая знойдзе прымяненне на ўсёй еўрапейскай тэрыторыі краіны.

І ўсё-такі асноўнай прадукцыяй завода з'яўляюцца тэлевізары. Цяпер да выпуску рыхтуецца новая мадэль тэлевізійнага прыёмніка чацвёртага пакалення «Віцязь-51 ТЦ 418 Д», які зможа паспяхова канкурыраваць з лепшымі ўзорамі сусветна вядомых фірм.

НА ЗДЫМКУ: намеснік начальніка цэха Міхаіл ТАРАСЕНКА і кантралёр Інеса СІНЯКОВА рыхтуюць да адпраўкі чарговую партыю «Віцязяў».

ПЕРАГАВОРЫ

ПАРАЗУМЕЛАСЯ БЕЛАРУСЬ З УКРАІНАЮ

У Кіеве адбыліся перагаворы паміж дэлегацыямі Украінскай ССР і Беларускай ССР. Дэлегацыі ўзначальвалі Старшыні Вярхоўных Саветў дзвюх рэспублік Л. Краўчук і М. Дземянцей.

Удзельнікі перагавораў разгледзелі шырокі круг пытанняў, якія датычаць узаемаадносін Украіны і Беларусі ва ўмовах абвяшчэння ў іх Дэкларацый аб дзяржаўным суверэнітэце.

Л. Краўчук і М. Дземянцей падпісалі сумесную заяву. У ёй выказваецца ўпэўненасць, што украінскі і беларускі народы, згуртаваныя агульнымі мэтамі, брацкім адзінствам, адказнасцю перад будучымі пакаленнямі, прыкладуць усе свае сілы для рэалізацыі распрацаваных у пагадненні планаў для ўмацавання ўзаемнага супрацоўніцтва паміж рэспублікамі.

Падпісана таксама пагадненне паміж урадамі УССР і БССР аб гандлёва-эканамічным і навукова-тэхнічным супрацоўніцтве.

— Мы дагаварыліся па ўсіх пазіцыях, — сказаў Старшыня Вярхоўнага Савета Украінскай ССР Л. Краўчук, — і перш за ўсё аб тым, што нашы пагадненні будуць мець вяршэнства над тымі, у тым ліку і саюзнымі, якія могуць перашкаджаць супрацоўніцтву. Прыйшлі таксама да пагаднення, што будзем усебакова садзейнічаць безумоўнаму выкананню дагаворных абавязацельстваў.

— Гэта сустрэча, падпісанне сумеснай заявы і прыняцце пагаднення на ўзроўні ўрадаў дзвюх рэспублік накіраваны на ўстойлівыя ўзаемаадносіны двух брацкіх народаў і пераадоленне тых цяжкасцей, якія ёсць у кожнай рэспублікі пры пераходзе на рыначныя адносіны, — сказаў Старшыня Вярхоўнага Савета Беларускай ССР М. Дземянцей.

УСЕСАЮЗНАЯ КАНФЕРЭНЦЫЯ

ЯК СЦЕРЦІ СЛЯДЫ ЧАРНОБЫЛЯ?

«Геахімічныя шляхі міграцыі штучных радыенуклідаў у біясферы» — тэма ўсесаюзнай канферэнцыі вучоных, якія сабраліся ў Гомелі. Яе арганізатары — Інстытут геахіміі і аналітычнай хіміі імя У. Вярнадскага Акадэміі навук СССР і Акадэміі навук БССР.

Гэта чацвёртая такая канферэнцыя, але цяпер на ёй шырока прадстаўлена зарубежная навука. У Гомель прыбылі вучоныя з Японіі, ЗША, Англіі, Бельгіі, іншых краін. Удзельнікі канферэнцыі адначасова з практычным абменам вопытам наведалі раёны, якія пацярпелі ад аварыі на ЧАЭС. Пазнаёміліся яны і з новымі наземнымі рухомымі гама-спектральнымі комплексамі, распрацаванымі ў Акадэміі навук СССР.

З ПАРОДНЕНЫХ ГАРАДОЎ

ДЭЛЕГАЦЫЯ З ФРАНЦЫІ

Па запрашэнню Беларускага таварыства дружбы і культурнай сувязі з зарубежнымі краінамі ў Мінск прыбыла вялікая дэлегацыя прадстаўнікоў пароднены з беларускімі гарадоў Францыі. У яе складзе людзі самых розных узростаў і прафесій. Адсюль і разнастайнасць інтарэсаў гасцей да праграмы знаходжання.

Французскія медыкі пажадалі пабываць у Бараўлянах, у БелНДІ анкалогіі і радыялогіі Міністэрства аховы здароўя БССР. Група будаўнікоў была запрошана ў Галоўмінскбуд і азнаёмілася з перспектывай забудовы беларускай сталіцы. А прафсаюзныя работнікі засталіся задаволенымі сустрэчай са сваімі калегамі з прад[illegible]ча вытворчага аб'яднання «Мінскпасажыраў[illegible]нс»... Госці з горада Вілебран вырашылі з'ездзіць да сваіх пабрацімаў у Магілёў. А ў Оршу адправілася дэлегацыя з горада Воз-ан-Влен.

За час знаходжання ў Беларусі французы наведаюць Хатынь, спартыўны комплекс «Раўбічы», мастацкі музей. А ў Палацы мастацтва ў гэты час пачне работу сумесная выстаўка [illegible]арускіх і французскіх фотамайстроў.

СУПРАЦОЎНІЦТВА

ХАЛАДЗІЛЬНІКІ МАДЭРНІЗУЮЦЦА

Разнамоўныя галасы чуюцца на Мінскім заводзе халадзільнікаў. Прыязджаюць да нас прадстаўнікі фірм, тыя, каго ўжо ведаюць, а ёсць і навічкі. Вось і на гэты раз партнёрам завадчан была італьянская фірма «Галілео», якая спецыялізуецца на вырабе стэндаў і абсталявання для вакуумiравання, запраўкі і дазіроўкі хладону. Для тых, хто не ведае, растлумачым: хладон — рэагент, які, нібы па крывяносных сасудах, разыходзіцца па ўсяму агрэгату дзякуючы матору-кампрэсару, у выніку чаго і ўтвараецца холад.

Перагаворы закончаны паспяхова. Заключаны папярэдні дагавор на пастаўку вытворчых стэндаў у першым паўгоддзі наступнага года.

З набыццём і іх устаноўкай на ўсіх зборачных канвеерах будуць мадэрнізаваны базавыя мадэлі халадзільнікаў М12, 15, 16, а значыць, эксплуатацыйныя якасці гэтай прадукцыі палепшацца.

СТВАРЫЛІ АРАНДАТАРЫ

ПЕРАПЯЛІНАЯ ФЕРМА

Хваробы сэрца, нервовай сістэмы, цукровы дыябет, туберкулёз, бранхіяльная астма—такі «букет» захворванняў, вылечыць якія дапамагаюць яйкі японскіх перапёлак. Менавіта іх вытворчасцю і вырашылі заняцца арандатары з Маларыцкага раёна, якія стварылі прадпрыемства «Карад».

Можна не сумнявацца, што прадукцыя перапялінай фермы будзе карыстацца немалым попытам. Бо далікатэс не толькі лечыць. У ЗША, Японіі, некаторых іншых краінах перапяліныя яйкі абавязкова ўключаюцца ў дзіцячае меню. На думку вучоных, яны ўмацоўваюць нервовую сістэму, памяць і зрок.

ПАВЫШЭННЕ КВАЛІФІКАЦЫІ

О'КЕЙ, ДОКТАР!

Як ні цяжка сёння на Гомельшчыне з медыцынскімі кадрамі, але ў абласным аддзеле аховы здароўя знайшлі магчымасць адправіць адразу 30 высакакласных спецыялістаў для павышэння кваліфікацыі па... англійскай мове. Гематолагі, эндакрынолагі, гінеколагі за паўгода па паскоранай праграме павінны дасканала авалодаць гутарковай мовай, каб прайсці спецыялізацыю за рубяжом.

Такое рашэнне выклікана жыццёвай неабходнасцю: у Гомелі пачынаецца будаўніцтва першай у краіне лячэбнай установы для перасадкі касцявога мозгу. Праектную дакументацыю распрацавалі савецкія спецыялісты сумесна са швейцарскай фірмай «СМЕЛТІНТАК».

ВЕСТКІ АДУСЮЛЬ

◆ Арыгінальную ілюстраваную энцыклапедыю ткацтва падарылі ўсім аматарам гэтага старадаўняга рамяства спецыялісты рэспубліканскай лабараторыі народнай творчасці. У прасторных залах добра знаёмай мінчанам Белай дачы яны афармілі выстаўку кніг, альбомаў, часопісаў, фатаграфій, што расказваюць аб мастацтве стварэння унікальных па прыгажосці беларускіх льняных і шарсцяных тканін. Гэтая экспазіцыя—першая ў цыкле тэматычных выставак, прысвечаных мастацкай апрацоўцы дрэва і металу, вышыўцы, вязанню на прутках, ганчарнаму рамяству.

◆ Курганныя могільнікі X—XI стагоддзяў, гарадзішча і вал са Спаса-Праабражэнскай царквою другой паловы XVI—пачатку XVII стагоддзяў, касцёл Марыі канца XIII стагоддзя і іншыя старажытныя помнікі гісторыі, археалогіі і архітэктуры горада Заслаўя пастановай Савета Міністраў БССР аб'яўлены гісторыка-культурным запаведнікам «Заслаўе» рэспубліканскага значэння.

◆ У Гомелі адбылася сустрэча веруючых з амерыканскімі святарамі — пастарам, віцэ-прэзідэнтам Славянскага місіянерскага служэння ЗША Анатолем Ялошыным і дырэктарам марской місіі горада Балтымора Уільямам Вілам. Яны прачыталі лекцыю аб рэлігіі ў Амерыцы, адказалі на пытанні прысутных. З цікавасцю госці паслухалі выступленне царкоўнага хору. Быў арганізаваны таксама продаж духоўнай літаратуры.

◆ З КНР у Светлагорск прыйшла тэлеграма з просьбай прыслаць узоры кордных тканіны, што выпускаецца вытворчым аб'яднаннем «Хімвалакно». Гэта адзін з вынікаў гандлёва-прамысловай выстаўкі СССР, якая праходзіла ў Пекіне. На ёй былі прадстаўлены 12 відаў асноўнай прадукцыі светлагорскага прадпрыемства. Кордная тканіна выклікала асаблівую цікавасць. Дасягнута дамоўленасць аб заключэнні кантракта на бартэрнай аснове з Харбінскай нафтахімічнай гандлёва-эканамічнай кампаніяй. Кітайскія прамыслоўцы праявілі таксама цікавасць да вугляродных віскозных матэрыялаў і іншай прадукцыі ВА «Хімвалакно».

◆ Веткаўскі райаграпром зрабіў першы крок па наладжванню міжнародных сувязей у гандлі і ўзаемаабмене таварамі. За адпраўленую ў Данію партыю казеіну райбальніца нядаўна атрымала 15 тысяч аднаразовых шпрыцаў. Веткаўчане знаходзяць іншыя магчымасці для выгадных здзелак, накіраваных на аказанне дапамогі насельніцтву, якое аказалася ў эпіцэнтры чарнобыльскай трагедыі.

«УРАДЖАЙ-90»

Заканчваецца збор яблык у садзе саўгаса «Рассвет» Брэсцкага раёна. Тысячу гектараў займаюць тут сарты «беларускі малінавы», «уэльсі», «спартан». На зборы яблык заняты ўсе садаводчыя брыгады калгаса, а таксама студэнты Брэсцкага педагагічнага інстытута. І нават у сёлетні, не такі ўраджайны год гаспадарка збярэ больш тысячы тон яблык. Палавіна з іх будзе рэалізавана, а другая—закладзена ў спецыяльных складскіх памяшканні саўгаса.

НА ЗДЫМКУ: збор яблык у садзе саўгаса «Рассвет».

ДАЙЦЕ ВОЛЮ КААПЕРАТЫВУ

А КАБ БЕЗ ЯРЛЫКОЎ...

ГУТАРКА З ПРЭЗІДЭНТАМ САЮЗА КААПЕРАТЫВАЎ БЕЛАРУСКАЙ ССР Мікалаем СУШАМ

Наша грамадства ў адносінах да кааператыўнага руху можна падзяліць на дзве няроўныя часткі — асцярожных прыхільнікаў і ярых праціўнікаў. Для адных слова кааператар гучыць як чалавек, які нават у нашых умовах згаледасці і эканамічнага бязладдзя здольны паказаць сваю прадпрымальнасць, сапраўдную гаспадарлівасць, для другіх — як спрытнюга, спекулянт і ледзь ці не «вораг народа».

Дык што ж ўсё-такі савецкія кааператывы? Як яны ўпісваюцца ў наша жыццё?

— Мікалай Васільевіч, вы ведаеце, што большасць людзей у нас лічаць кааператывы злом, якое паслана нам за грахі перабудовы. Вядома, вы станеце сцвярджаць адваротнае: кааператывы — усе-такі дабро. Якія вашы аргументы?

— Відаць, той, хто лічыць кааперацыю ліхам, і не можа мець іншай думкі: яна ж фарміруецца пад уздзеяннем пэўнай ідэалогіі. А ідэалагічная машына, запушчаная некалі, спраўна дзейнічае і сёння. Наша прэса па-ранейшаму аднабока асвятляе кааператыўны рух.

Але ж не віна кааперацыі што мы зайшлі ў эканамічны тупік. Проста ідэалагічная машына, як гэта ў нас водзіцца, шукае вінаватага. Найлягчэй было паказаць пальцам на кааператара: ату, яго! Вось хто віноўнік разбалансаванасці рынку! Няма сёння тэлевізараў, халадзільнікаў, а тут яшчэ цыгарэт не стала — значыць, кааператары скупілі...

Дарэчы, ваша сцвярджэнне, што большасць насельніцтва супраць кааперацыі, на сённяшні дзень спрэчнае.

— Чым вы можаце гэта даказаць?

— Мне даводзіцца часта бываць у працоўных калектывах, і я там чую многа прыхільных меркаванняў наконт кааперацыі. Я балаціраваўся ў народныя дэпутаты рэспублікі ў Заводскім раёне Мінска, дзе большасць рабочых. Праўда, я прайграў барацьбу за мандат, але мой рэйцінг — 28 працэнтаў.

— Гэта даволі высокі рэйцінг для «галоўнага» кааператара Беларусі.

— На нас працуе час, і ён пераканае, што кааперацыя — гэта дабро. Ды не толькі кааперацыя, а і фермерства, і асабістая прадпрымальнасць. Чым больш таваравытворцаў, тым больш будзе тавараў. Ужо сёння мы займаем не апошняе месца ў эканоміцы рэспублікі — у мінулым годзе наша кааперацыя выканала аб'ём работ і паслуг на 1 мільярд рублёў. Гэта значная частка ў вытворчасці нацыянальнага валавога прадукту.

Калі даць нам магчымасць працаваць, то праз год-два, мяркую, працэнтаў 60 вытворчасці тавараў народнага спажывання і аб'ёму работ па бытавых паслугах будзе належаць кааператыўнаму сектару, як і ва ўсіх развітых краінах. А гэта значыць, што наш рынак пачне запаўняцца таварам.

— «Калі даць магчымасц працаваць»... Які сэнс вы ўкладваеце ў гэтыя словы?

— Мы пакуль што не маем эфектыўных эканамічных рычагоў, гэта значыць — законаў, якія рэгулявалі б адносіны таваравытворцы са спажыўцом, з дзяржавай. У нас па-ранейшаму адчуваецца юрыдычны валюнтарызм.

— Мікалай Васільевіч, у многіх з нас такое ўяўленне, што кааператывы ў нас толькі тое і робяць, што перапрадаюць. Ну, яшчэ часта чуеш пра кааператыўныя кафэ, у якіх усё страшэнна дорага.

— Гэта, мякка кажучы, не зусім так. У Беларусі гандлёвых і кааператываў грамадскага харчавання не так ужо і многа. Давайце зазірнём у люстэрка статыстыкі. Сёння ў нас дзейнічае 5 646 кааператываў. Дарэчы, у іх занята 135 тысяч чалавек. І з гэтай колькасці кааператываў гандлёвых толькі 25, грамадскага харчавання — 24, гандлёва-закупачных — 73. Вось і ўсё. Такія кааператывы развіваюцца ў кожнай дзяржаве, а ў нас іх задушылі падаткамі. Колькасць іх скарачаецца. Вось мы сёння трымаем накірунак да фермерскіх гаспадарак. Скажыце, хто фермеру закупіць трактар? Хто яму даставіць угнаенні? У яго павінны быць пасрэднікі. Без іх ва ўсім свеце нічога не робіцца і ў нас нічога не будзе. А мы іх гнём падаткамі! Атрымліваецца так, што з цэласнага механізма мы выкідваем нейкую частку, але хочам, каб механізм працаваў.

— Чым, вы лічыце, вытлумачыць такі распаўсюджаны погляд, што кааператары грабуць грошы лапатай? Што ў іх незаслужана высокія заробкі?

— Нас доўга прывучалі да ўраўнілаўкі, з пакалення ў пакаленне. Мы павінны аднолькава жыць, не ўлічваючы, хто як працуе. А тут людзям далі магчымасць атрымаць за сваю працу, а не за выхад на рабочае месца. І адбыўся рэзкі скачок. Вось і пайшла зайздрасць: кааператар атрымлівае многа, вось ён ужо і дом збудаваў, і машыну купіў. Гэта — ураўняльнае мысленне: чаму мы робім быццам аднолькава, а ён жыве лепш за мяне? Вось адсюль і негатыўнае стаўленне да кааператараў.

— Згодзен, але недавер, падазронасць выкліканы не толькі зайздрасцю. Вы ж не станеце адмаўляць, што за кааператарамі цягнецца і благая слава: розныя крымінальныя злачынствы?

— На гэта дае адказ афіцыйная статыстыка Міністэрства ўнутраных спраў СССР. А яна сведчыць у нашу карысць: у кааператыўным сектары эканомікі злачынстваў значна менш, чым у дзяржаўным.

І наогул гэты [illegible]зел на кааператараў і н[illegible]ператараў штучны. Яго прыдумалі для таго, каб на нас лягчэй было навесіць ярлык. А гэта ў нас любяць. Даходзіць да парадоксаў. Нехта зрабіў нейкае злачынства. Пык на пытанне: хто гэта зрабіў? — вам адкажуць: кааператар. Хоць у чалавека ёсць і імя, і прозвішча, і месца, дзе ён жыве. Усе мы — грамадзяне адной краіны. І з гэтага трэба зыходзіць.

А наконт злачынстваў сярод кааператараў — так, яны ёсць. І не можа быць інакш, бо мы ўсе — прадукт аднаго грамадства. Але вазьміце дзяржаўнае прадпрыемства ці калгас — там 95 працэнтаў «несуноў». А з кааператыва, са сваёй фермы ніхто нічога не ўкрадзе і не панясе дамоў. Няма неабходнасці. Навошта мне класці ў кішэню цвік і несці яго дамоў, калі я яго заб'ю, куды трэба, і атрымаю за гэта ў тры разы болей...

А з негатыўнымі з'явамі ў кааператывах мы самі змагаемся. Выкарыстоўваем прэсу: даём антырэкламу тым кааператывам, якія выпускаюць прадукцыю нізкай якасці. Даём адпаведную ацэнку на сваіх саветах, прэзідыумах, з'ездах. Гэта адна з функцый нашага саюза. Такія з'явы мы ўспрымаем востра і ставімся да іх прынцыпова, бо даражым сваёй рэпутацыяй.

— Мне хацелася б усё ж такі, каб вы развеялі міф аб «дармовых» грашах, таму раскажыце, калі ласка, адкуль у кааператараў такія вялікія заработкі. З чаго яны складаюцца?

— У кааператыве людзі працуюць не так, як на дзяржаўным прадпрыемстве. Працуюць столькі гадзін, колькі могуць працаваць. Ужо з гэтага можна меркаваць, як «лёгка» даецца кааператару рубель. Гэта — першае. Другое: вялізная эканомія матэрыялаў. Хаця ў нас нідзе не вісіць лозунг: эканомце тое ці іншае. Рабочы і без гэтага разумее, што кожная цагліна, кожны цвік, пушчаныя ў справу, павышаюць яго заработак. Вось вам элементарны прыклад. Дзяр-

(Заканчэнне на 4-й стар.).

ДОБРЫЯ ТРАДЫЦЫІ

На рэдкасць пагодлівая для сёлетняй восені выдалася мінулая нядзеля ў Пінску. Сонейка зіхацела ў золаце лістоты, у рознакаляровых флагах, што па-святочнаму ўпрыгожылі вуліцу Леніна і ўваход у гарадскі сквер на беразе Прыпяці, у медзі аркестраў, што гучалі на адкрыцці традыцыйнага свята горада.

Тут было цікава ўсім. Заядлыя калекцыянеры азнаёміліся з выстаўкай, арганізаванай філатэлістамі і нумізматамі. У атэльe «Хваля» модніцы горада паглядзелі дэманстрацыю новых мадэляў, выкананых фабрыкай мастацкіх вырабаў і камбінатам бытавога абслугоўвання. Аматары-кветаводы і садаводы зацікавіліся выставай кветак і дароў саду і агарода, арганізаванай мясцовай станцыяй юннатаў і саўгасам «Кветкі Прыбужжа». Вуліца Леніна ў гэты дзень ператварылася ў вялікі святочны гандлёвы рад. Тут прапаноўвалі свае лепшыя вырабы кулінары, разнастайныя фрукты і гародніну — саўгасы і калгасы раёна, розныя паробкі.

На ўсіх канцэртных пляцоўках Пінска гучалі беларускія песні, вадзіліся карагоды.

НА ЗДЫМКАХ: запрашае кірмаш; у святочным карагодзе; вырабы навучэнцаў прафесійных вучылішчаў горада.

Фота В. АЛЯШКЕВІЧА.

«ГОЛАС РАДЗІМЫ» НА КУРСАХ ПАВЫШЭННЯ КВАЛІФІКАЦЫІ АМАТАРАЎ МАСТАЦКАЙ САМАДЗЕЙНАСЦІ ЗАМЕЖНЫХ СУАЙЧЫННІКАЎ

БЕЛАРУСКІ ПАКЛОН

Курсы для ўдзельнікаў самадзейнага аматарскага руху, які існуе ў суполках нашых землякоў замежжа, нельга разглядаць як нейкае вынаходніцтва. На працягу ўжо многіх гадоў Беларускае таварыства «Радзіма» запрашае замежных беларусаў сесці за парту і падвучыцца спевам, беларускім танцам, фальклору. І ўвесь гэты час надзейным «спонсарам» таварыства, як сёння прынята мовіць «англійскім штылем», паказала сябе Міністэрства культуры БССР. А ў якасці выканаўцы акадэмічнай часткі, выкладчыцкай дзейнасці, пытанняў, звязаных з матэрыяльнай базай, выступала адно з ягоных падраздзяленняў — Рэспубліканскі інстытут павышэння кваліфікацыі работнікаў культуры. Заняткі праводзіліся з 17 верасня па 5 кастрычніка. І калі надта не прыдзірацца, то можна сказаць, што яны супалі з бабіным летам, гэтым развітальным, пяшчотным пацалункам цяпла напярэдадні прыходу самотных дажджоў і холаду.

Гасцей прыехала дванаццаць чалавек: чатыры з Нідэрландаў і восем ад беластоцкіх сяброў з БГКТ на чале з адданым энтузіястам роднай культуры Сцяпанам Копам.

На агульную думку тых, хто хоць адзін раз слухаў песні гэтага інтэрнацыянальнага, на аснове беларускасці калектыву, група зладзілася выдатная, адзіная ў сваёй любві да культуры Бацькаўшчыны.

І галандцы, сярод якіх не было непасрэдных выхадцаў з Беларусі, тут — не з боку прыпёку. Ансамбль суайчыннікаў і тамтэйшых «абарыгенаў» «Калінка» мае ў сваёй канцэртнай праграме цэлае беларускае аддзяленне. Звыш усяго, тую агульную думку замацаваў сваім заключэннем падчас «выпускнога» канцэрта слухачоў галоўны яго рэжысёр і пастаноўшчык, выкладчык Віктар Кавалёнак: «Гэта не прафесіяналы, але людзі з прафесійнай душой, якія з вялікім захапленнем займаліся справай».

Дыялог з Тамарай ІЗОТАВАЙ, куратарам групы слухачоў ад інстытута.

— Тамара Мікалаеўна, на якіх асноўных напрамках вы засярodзілі ўвагу пры састаўленні вучэбнай праграмы курсаў?

— Безумоўна, мы галоўным чынам імкнуліся ўлічыць спецыфіку мастацкай самадзейнасці замежных суайчыннікаў і ўзровень іх выканаўчага майстэрства. Таму праводзілі заняткі па трох кірунках: беларускі аўтэнтычны фальклор, народныя песні, кампазіцыя. Згодна з гэтым падыходам мы і падбіралі выкладчыкаў.

— Гэта, як я зразумеў, тэорыя, а практычны цыкл?

— Што датычыць практыкі, дык мы паставілі задачу падабраць нашым гасцям калектывы, якія максімальна падыходзілі б ім па ўзроўню, і каб было чаму ў іх павучыцца. Суайчыннікі наведалі рэпетыцыі ансамбля «Дзянніца» з вёскі Дзешчанка Уздзенскага раёна, а таксама «Церніца», «Дзіва», «Узлянка». Слухалі дзіцячы хор сярэдняй школы № 13 Мінска, заехалі да «Крупіцкіх музыкаў», дзе цікавіліся ў асноўным народнымі інструментамі.

Культурна-асветніцкія пункты распарадку дня былі цалкам адказнасцю таварыства «Радзіма». Яно паклапацілася аб тым, каб самадзейныя зарубежныя спевакі і танцоры павезлі дамоў разнастайныя ўражанні ад экскурсій у музеі і знакамітыя гістарычныя мясціны Мінска, каб зрабілі экскурс у страшнае мінулае Белай Русі — апошнюю вайну, пазнаёміўшыся з мемарыялам у Хатыні. Хоць, як аказалася, некаторыя курсанты ўжо знаёмы з той жудаснай для чалавецтва мінуўшчынай не па музейных экспанатах...

Юрка Налівайка з Беластока ў саракавых гадах быў жаўнерам арміі Андэрса і ваяваў у Італіі, а перад тым два гады праходзіў навуку жыцця, па яго словах, у «сібірскім універсітэце» падчас сталінскіх рэпрэсій. Аднак перажытае не здолела пазбавіць яго пачуцця гумару, прыгожага голасу і пажыццёвага сяброўства з песняй.

І не адно яго, бо ў гэтым выпадку, зразумела, мы маем праяву мужчынскага характару.

Ёстэн нарадзілася ў Інданезіі. Та а зачытвалася творамі Талстога і Дастаеўскага. Самастойна пачала вывучаць рускую мову, цікавасць да якой пранесла праз усе пуцявіны лёсу, якіх было зашмат. Бо другая сусветная распарадзілася па-свойму: кінула ў доўгую вандроўку па свеце, ка цягам часу назаўсёды прыпыніць у Нідэрландах. Віл працавала прыбіральшчыцай, але неміласэрная хвароба пазбавіла яе гэтага нялёгкага заробку. І ў саракагадовым узросце, маючы вялікую сям'ю, яна паступае ў педагагічны інстытут, атрымлівае дыплом і цяпер працуе выкладчыцай.

Дыялог з Віл ЁСТЭН.

— Віл, якім вялікім сакрэтам вы валодаеце, каб нам зразумець, чаму жанчына-галандка часта ездзіць у сябрыну нашых землякоў, спявае ў іх хоры?

— Адказ просты. Мне вельмі падабаецца руская мова, песні, вашы людзі. Відаць, у мяне з вамі многа агульнага...

— І, канешне, нямала адрозненняў... Але што больш за ўсё непрымальнае для вас з нашага ўкладу жыцця, нейкіх нацыянальных асаблівасцей?

— Што адразу кідаецца ў вочы... Залішняя, як мне здаецца, сацыялізацыя вашага жыцця. Пад такім цяжарам калектыўнага чалавек нібы растварaецца, траціць сваю індывідуальнасць, такую якасць, як імгненны пратэст супраць недапушчальнага, аджыўшага, несправядлівага. Наконт укладу... Многа ў вас гаворыцца аб эканоміцы, недахопе фінансавых сродкаў... А з другога боку, паглядзіце: у гасцінічным пакоі такая гарачыня... Адчыняеш акно, і ў паветра вылятаюць жывыя грошы. Я не разумею, чаму не паставіць у сістэму абагрэву тэрмарэгулятары? Захацеў высокую тэмпературу — адкрыў, больш нізкую — закрыў. Толькі бязмерна багаты чалавек можа дазволіць сабе раскошу не ашчаджаць цяпло, энергію. Ды і такая духата — нездарова.

Цяжка мне было даць нейкае членараздзельнае тлумачэнне такому спосабу нашага гаспадарання, у выніку якога ў адпаведны сезон мы альбо абліваемся потам, альбо калоцімся ад холаду. А каму лёгка? Хутчэй за ўсё мы літаральна разумеем лацінскае «трэцяга не дадзена». І так — ва ўсіх галінах нашай жыццядзейнасці: эканоміцы, палітыцы... А ў апошнім выпадку, па гістарычнай завядзёнцы, калі збіраюцца мужчыны, дык іх хлебам не кармі — дай пагаварыць пра палітыку. А па сённяшнім часе, калі не за гарамі і бясхлебіца, без гэтага не абысціся...

Дыялог са Сцяпанам КОПАМ.

— Нярэдка сваіх суграмадзян я чую меркаванне, што, маўляў, міжнацыянальныя канфлікты ў СССР непатрэбныя простаму працоўнаму чалавеку, што іх інспіруюць адпаведныя вузкія колы: мафія, некаторыя палітычныя групы... З Польшчы даходзяць да нас звесткі аб праявах нетале насці, мякка кажучы, да беларусаў. і якой прыступцы сацыяльнай лесвіцы многанацыянальнай сям'і вашай дзяржавы гэта здараецца?

— Усім вядома: беларус — натура мірная, спакойная. Ён ніколі нікому не пагражае і не збіраецца гэтага рабіць. Атрымліваецца якраз наадварот. Нядаўна, хутчэй за ўсё, наўмысна была спалена праваслаўная царква на Святой Гары ў Грабарцы, наша святыня. За апошнія гады мы страцілі шэсць такіх святыняў. І афіцыйныя версіі (самаўзгаральнасць і г. д.) мала каго з нас пераконваюць... Да таго ж, нягледзячы на тое, што на Беласточчыне беларускае насельніцтва — карэннае, можна назваць прыклады, калі беларусаў самаходзь звальняюць з работы.

І другое — антысавётызм: у краіне пэўныя сілы праводзяць сапраўдную антысавецкую кампанію. У Беластоку разбіты і дэманціраваны помнік савецкаму салдату, які вызваляў Беласток ад гітлераўцаў.

— Сцяпан, вы — прафесіянал, як, з вашага пункту гледжання, можна ацаніць гэтыя курсы? Ці карыснай аказалася гэта задумка?

— Вядома, што карыснай... Нашы найлепшыя словы ўдзячнасці — таварыству «Радзіма» за выдатную арганізацыю справы. Многа чаго асабіста я ўзяў з метадычных распрацовак адносна работы з хорам, выкарыстання многагалосся. Апрача таго, пазітыўны момант заключаецца ў тым, што мы набылі новыя знаёмствы. Для прыкладу, я наладзіў дзелавыя кантакты з некаторымі мастацкімі калектывамі Беларусі, маючы на ўвазе запрасіць іх на свята беларускай песні, якое адбудзецца ў наступным годзе, і развіваць з імі прамыя сувязі.

Хачу адзначыць, што, між іншым, ёсць і заўвагі, пажаданні на будучыню. Не заўсёды заняткі ў інстытуце праводзіліся на роднай мове. А песні, якія нам найчасцей за ўсё прапаноўваліся для рэпертуару, аказваліся знаёмымі. Хацелася б чагосьці новенькага, свежага...

...Той канцэрт-экзамен, названы мной напачатку, з далейшым уручэннем пасведчанняў аб заканчэнні курсаў адбываўся ў прасторным вестыбюлі інстытута. І здавалася б, што ў тым каледаванні, якое пад апладысменты разыгралі замежныя суайчыннікі? І што ў тых спевах дванаццацігалосага беларуска-руска-галандскага хору пра «каваля, якога край трэба выгнаць з хаты», «родную мову, якую, трэба берагчы»? Думаю, духоўны агонь адраджэння збавіцельны ад маральнага зрыву ў прадонне выраджэння. Нерв, які звязвае знявечаную, стагоддзямі затаптаную культуру гаротных беларусінаў з сусветнай цывілізацыяй. І надзея пры гэтым на закладку трывалага беларускага вянца ў зруб агульнаеўрапейскага дома.

Апошнім акордам у тым стылізаваным выступленні стаў беларускі паклон артыстаў-суайчыннікаў гаспадарам, апекунам і гледачам.

Кастусь ШАЛЯСТОВІЧ.

А КАБ БЕЗ ЯРЛЫКОЎ

(Заканчэнне. Пачатак на 3-й стар.).

жаўны рабочы-будаўнік, калі трапіцца ў рукі крывая дошка, адкіне яе і возьме добрую. Кааператыўны — паверне яе ў руках, падумае і абавязкова для чаго-небудзь скарыстае. У яго матэрыял не прападзе. Трэцяе — гэта мінімальны апарат кіраўніцтва, а значыць — мінімальныя затраты на яго ўтрыманне. Зноў спашлюся на прыклад — кааператыў сельскіх будаўнікоў у Маладзечне. Гэта была звычайная будаўнічая арганізацыя. На 350 рабочых там было аж 68 чалавек кіравання. Яны скарацілі кіраўніцкі апарат да 45 чалавек. І спраўляюцца. Бо людзі ведаюць, што яны працуюць на сябе.

— Скажыце, якая тэндэнцыя ў кааператыўным руху сёння — да росту ці да спаду?

— Нягледзячы на наша сённяшняе становішча і фінансавую палітыку дзяржавы ў адносінах да кааператываў, усё-такі захоўваецца тэндэнцыя да росту. Але дынаміка росту нязначная. У першым паўгоддзі летась і пазалетась ішло бурнае развіццё кааператываў. Працэнты росту былі проста вялізнымі. А за такі ж час у гэтым годзе прырост не перавышае 2-3 працэнты. Уплывае нягібкая сістэма падаткаў. Намячаецца тэндэнцыя да скарачэння кааператываў бытавых і па вытворчасці тавараў народнага ўжытку, распадаюцца транспартныя.

Больш стабільнае становішча ў будаўнічых кааператывах. Іх у нас пераважная колькасць — 1 825. У гэтым годзе за першы квартал яны дасягнулі 41 працэнта ў агульным аб'ёме работ і паслуг. Самы высокі працэнт у СССР. Будаўніцтва — гэта асаблівасць беларускай кааперацыі. Чамусьці беларусы будуюць больш за іншых. Магчыма, таму, што ў нас былі пастаянныя разрухі і нам даводзілася ўсё адбудоўваць.

— І што сёння будуюць нашы кааператывы? Дачы?

— Літаральна ўсё — ад прыватных дамкоў да шматпавярховых жылых дамоў. Многа будуем на сяле: жывёлагадоўчыя памяшканні, збожжавыя комплексы, дарогі, пракладваем каналізацыю, водаправод, падводзім газ.

— Я ад вас упершыню чую такую цікавую інфармацыю. Звычайна ў прэсе толькі і трапляеш на тое, што кааператыў прадае па жахлівай цане ці кагосці ўводзіць у зман.

— Нашы сродкі масавай інфармацыі зарыентаваны ў адным кірунку: пісаць як мага больш адмоўнага пра кааператывы. Таго патрабуе гаспадар, той, хто камандуе прэсай. Я лічу, што ў нас у Беларусі кааператывы арганізоўваць ніколі не дазволілі б, калі б гэты рух не пачаўся з Масквы...

— Няўжо мы такія кансерватары?!

— Так, так. Вось перада мной новая пастанова нашага Савета Міністраў. Я толькі што прачытаў яе і разгубіўся: гэта чарговы ўдар па кааперацыі. У людзей проста адбіваюць ахвоту ствараць кааператывы — няма выгады. Самае галоўнае ў кааператыўнай дзейнасці — гэта атрыманне прыбытку, а потым ужо забеспячэнне грамадскіх запатрабаванняў. Калі я не буду мець даходу, то не буду зацікаўлены ў расшырэнні сваёй вытворчасці і буду працаваць толькі на сябе. Усюды гэта разумеюць, а ў нас —не.

— Вы толькі што вярнуліся з Італіі...

— Я там вучыўся менеджменту.

— Апрача вучобы, вас напэўна цікавіла арганізацыя кааператыўнага руху на Захадзе. А што датычыцца Захаду, то многія ў нас гатовы ўкленчыць перад ім і рабіць толькі так, як там робіцца, адмовіцца ад свайго. Ваш пункт гледжання: якімі шляхамі павінна развівацца беларуская кааперацыя?

— Ні ў якім разе не капіраваць Захад! Італьянская кааперацыя мае свае і не простыя праблемы. У многім яны падобныя на нашы. У іх, як і ў нас, існуе пратэкцыянізм. Таксама вельмі моцная бюракратычная машына і заблытаная да таго ж.

Я мяркую так: узяць лепшае тое, што нам падыходзіць, з кааператыўнай практыкі капіталістычных дзяржаў, плюс лепшае ў нас. Усё гэта разумна спалучыць у законе БССР аб кааперацыі, які распрацоўваецца, і ніколі не лічыць, што закон аб кааперацыі можна прыняць раз назаўсёды. Праз гадоў 5 ці болей неабходна будзе яго абнаўляць з улікам грамадска-эканамічных перамен.

— Цікава, што да лепшага ў нашым кааператыўным руху вы адносіце?

— У нас ёсць і разумныя эканамісты, і цудоўныя дзелавыя людзі. Але наша аснова — гэта працавітасць беларуса. Вазьміце нашага селяніна: ён жа працуе ад цямна да цямна ды яшчэ і без выхадных. Ён працуе ў калгасе (той жа каапертыў) , а потым прыходзіць дамоў і шчыруе ў сваёй асабістай гаспадарцы. У Італіі ж селянін працуе толькі на сваёй гаспадарцы. Ён так не стамляецца. Дык вось у нас ёсць яшчэ вялікі працоўны патэнцыял. Калі даць нашаму чалавеку магчымасць працаваць, як ён хоча, то ён горы зверне. Мы зрабілі б вялікі рывок, напрыклад, у той жа вытворчасці сельскагаспадарчых прадуктаў. Ды і ў іншых галінах. Калі нашы кааператывы сёння могуць сабраць тэлевізар, які смела канкурыруе з «Гарызонтам», то заўтра, дай ім магчымасць, яны зробяць не горшы за японскі.

— Што вам, Мікалай Васільевіч, як прэзідэнту кааператараў не дае спаць па начах?

— Больш за ўсё баюся, што прачнуся аднойчы і ўбачу: усё пакацілася назад. Каб не «заелі» нас розныя інструкцыі ды падзаконныя акты, якія выдаюць усе, хто хоча.

Вёў гутарку В. КРАСЛАЎСКІ.

МНЕНИЯ И СУЖДЕНИЯ

КАКИМ ОН БУДЕТ, НАШ СОЮЗ?

ОБ ЭТОМ РАЗМЫШЛЯЕТ КАНДИДАТ ЮРИДИЧЕСКИХ НАУК Михаил РАССОЛОВ

Принятие союзными республиками деклараций о суверенитете и независимости, предварительные итоги проведенных консультаций между рабочими группами Верховного Совета страны и Верховными Советами союзных республик еще раз показали, что прежним наш Союз уже не будет. Спасти его от угрозы распада или, что еще хуже, мгновенного развала может, как считает автор, только совершенно новая, гибкая форма динамично развивающейся, самоуправляемой федерации с конфедеративными элементами.

Какие же черты будут, по мнению М. Рассолова, характеризовать эту новую структурную форму? Прежде всего, как видно из отдельных деклараций и актов о независимости и суверенитете, новый Союз будет представлять собой независимое, многонациональное, государственное сообщество. Его членами смогут стать не только сугубо социалистические, но и многоукладные республики, допускающие трудовые капиталистические отношения. Экономической основой объединения этих «разноформационных» государственных образований, считает автор, будет регулируемый рынок, предполагающий не грубую денационализацию государственных предприятий, как думают некоторые политики, а их разгосударствление. По существу, речь идет о предоставлении этим предприятиям полных прав на владение, пользование и распоряжение своим имуществом, полной хозяйственной самостоятельности, конечно, при наличии различных форм собственности.

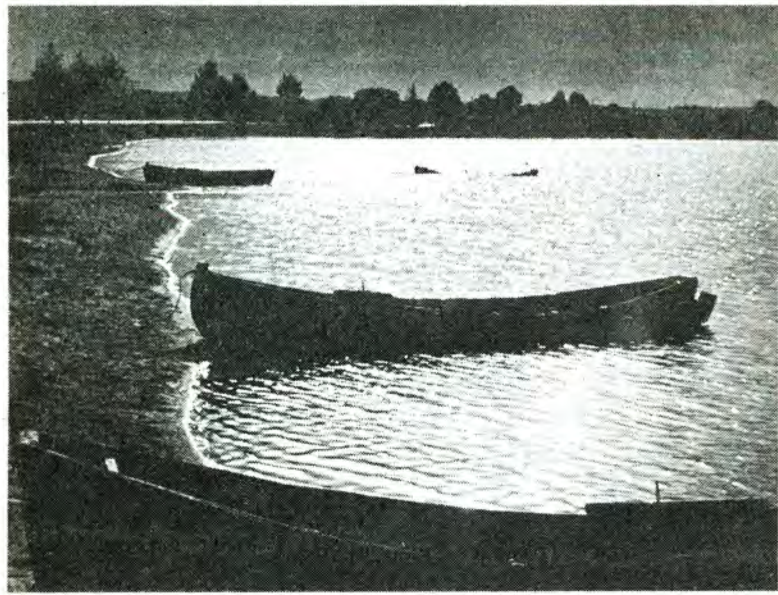
Но что же будет собственностью самого Союза, спрашивает автор. Ведь если принять за основу предложения некоторых республик, то как быть тогда с экономической системой и собственностью Союза вообще? Как быть с положениями действующей Конституции СССР, регламентирующей эти вопросы? На них придется отвечать, да и быстро решать их путем совместных усилий, взаимных переговоров, считает М. Рассолов. В печати и в ходе обсуждений высказывались и высказываются самые разные мнения о компетенции Союза СССР, центральных органов власти и управления.

Видимо, станет реальностью разная мера вхождения союзных республик в новый Союз. Значительная часть советских республик, по мнению автора, будет добровольно входить в состав СССР на федеративных принципах, передавая Союзу больше своих прав и функций и получая от этого значительные компенсирующие выгоды, отдельные — почти на конфедеративных принципах, передавая очень мало прав и функций и не пользуясь этими выгодами. И в результате получится необычное для мировой практики смешанное государственное сообщество. Образование, куда как государственные субъекты, очевидно, войдут и автономные республики.

Не исключена и возможность (что уже и происходит) образования и вхождения в состав СССР новых союзных и автономных республик, а также уточнение границ новых государственных образований. Правомерны или неправомерны эти вопросы, очевидно другое — их следует глубоко и всесторонне исследовать и рассматривать в процессе заключения нового Союзного договора. Иначе этими проблемами неминуемо придется заниматься потом, жизнь заставит. Ведь межрегиональные споры и разногласия будут возникать постоянно, считает автор.

Как же смогут разрешаться эти проблемы? По мнению М. Рассолова, в будущем можно было бы поручить рассмотрение таких споров и разногласий по двум линиям: Совета Союза и Совета Национальностей Верховного Совета СССР и по линии Конституционного суда СССР, который может быть создан на базе Комитета конституционного надзора.

Возникает и необходимость, подчеркивает М. Рассолов, в построении новой системы взаимоотношений союзного, республиканского законодательства и норм международного права, а также в быстрейшей разработке и принятии новой Конституции СССР. При этом следует учесть все пожелания республик и приоритет правовых норм и принимать все общесоюзные правовые акты только на основе полного согласия республик. В отдельных случаях, которые следует четко обговорить в Конституции СССР, можно было бы признать верховенство республиканских законов над союзными и предоставить право республикам вносить уточнения в союзные акты, исходя из их интересов, специфических условий и потребностей. А в случае расхождения внутреннего законодательства СССР (включая республиканское) с нормами международных актов и договоров должны, по мнению автора, действовать последние. Это — обязательное правило цивилизованного правового государства.

Вечереет. Фото А. СИДЛЕРОВА.

ПРОШЛОЕ И НАСТОЯЩЕЕ

О ЧЕМ МОЛЧИТ КАТЫНСКИЙ ЛЕС

В июне 1990 года УКГБ Тверской области сообщило о том, что третье захоронение польских офицеров, расстрелянных в 1940 году, находится в 32 километрах от областного центра возле села Медное. Сейчас на этом месте (как под Харьковом и под Смоленском) расположены дачи для работников местного КГБ.

Чуть больше года понадобилось редакции газеты «Московские новости» для того, чтобы раскрыть тайну гибели пятнадцати тысяч польских офицеров, интернированных СССР во время раздела Польши по договору Риббентропа—Молотова. Весь мир вел это расследование 50 лет.

Нельзя сказать, что никто не догадывался об истинном виновнике этого преступления. Но взаимоисключающие версии советской и немецкой комиссий ставили в тупик «присяжных поверенных», желающих оперировать только фактами, а не эмоциями и слухами...

Очень хорошо помню свою растерянность в первый приезд в Смоленск в июне прошлого года. Два дня бесконечных поисков, расспросов, визитов, а пленка диктофона чиста. Единственный возможный свидетель, о котором я знал из анонимного письма, не открыл дверь, долго рассматривая меня через дверной глазок. И вдруг — ночной телефонный звонок:

— Вы хотите что-то знать про Катынь? Приходите в скверик напротив вашей гостиницы. Магнитофон не берите, иначе я говорить не буду.

Я вылетел на улицу, все еще не оставляя мысли, что это не что иное, как чей-то розыгрыш. Зачем такая таинственность, почему именно ночью?

Скверик был пуст. Я сел на лавочку и закурил. Трудно сказать, откуда он появился. Конечно же, в плаще и шляпе, напяленной на уши. Присел рядом.

— Я работал в здешнем НКВД до войны простым делопроизводителем,— сказал он. — О расстреле в Козьих Горах слышал только краем уха, об этом не любили говорить. Но однажды утром в управление, несмотря на то, что часовой угрожал пристрелить его на месте, стал рваться человек. Он был грязен, глаза его горели, как у сумасшедшего. «Меня неправильно расстреляли, — твердил он, — произошла ошибка».

Было еще очень рано, и работавшие по ночам оперативники пока не пришли на работу. Мой начальник, чтобы не создавать лишнего шума, которого в нашем учреждении очень не любили, провел этого человека в здание управления. Мы его ни о чем не расспрашивали, сам все рассказал. Его расстреляли в лесу у деревни Козьи Горы с большой группой заключенных. И не закопали, а чуть присыпали песком. А он даже не был ранен, просто от страха потерял надолго сознание. Очнувшись, выкопался и пришел к тем же, кто его приговорил к смерти. Позже я прошел войну, но ничего более страшного, чем тот момент, не испытал никогда. Случайно спасшийся человек сам вернулся к своим палачам. Ему просто некуда было идти. Наше высокое начальство невиданно переполошилось. От растерянности они его отпустили, выдав паспорт на другую фамилию и потребовав, чтобы он уехал в другой город. Жил человек — Иванов, а теперь стал Петровым. Я сам ему выписывал документы. Конечно, может быть, потом где-то они его все же прикончили...

— Скажите, а поляки?

— И поляков тоже мы. Только я вам не советовал бы копаться в этом деле. Не один из тех, кто что-то знал, вместо ордена на грудь получал пулю, попадал под поезд, тонул в реке.

Он так и не назвал своего имени. Ушел в ночь, не оставив мне ни адреса, ни телефона.

— Я не герой,— сказал он на прощание. Тогда я тоже так подумал. Теперь уже думаю совсем иначе. Он был первым в череде героев, нарушивших обет молчания. Знавших, какое возмездие может последовать за их признанием. Вторым будет Иван Кривозерцев, чьи показания фигурировали на Нюрнбергском процессе. Конечно же, в пользу советской версии. Он был один из немногих, кто участвовал в эксгумации трупов при работе немецкой комиссии. Когда из польского захоронения вначале извлекли 16 тел русских евангелистов, он сразу понял, что слухи о расстрелах поляков работниками НКВД не были слухами. Немцы наших верующих не расстреливали.

Следующим героем стал майор КГБ Олег Закиров. Возмущенный ложью начальника УКГБ Смоленска генерала Шеверских (тот накрепко заверил редакцию «МН» в отсутствии документов и свидетелей), он предъявлял живым ветеранам «органов» свое удостоверение и просил сообщить мне все, что они знали. А знали они очень многое: сколько людей расстреляно в Козьих Горах, как убивали поляков, заверив их, что везут домой...

И еще один герой найдет меня сам. Он тоже пожелает остаться неизвестным, но разрешит загадку нахождения дневников и писем с датами 1943 года в захоронениях поляков. Сразу же после освобождения Смоленска за две недели до прибытия комиссии Бурденко он вместе с группой военнослужащих основательно поработал в Катынском лесу. В захоронение были подброшены немецкие гильзы, польские газеты 43 года, письма, все еще ищущие своих адресатов, дневники...

— Это была грязная работа, — скажет он.— За нее я сам себе заплатил бессонницей и вечным страхом.

А 83-летний Иван Титков, шофер девяти начальников НКВД, и его семья со скандалом выгонят тех людей, которые попытаются запугать их страшными карами. Без него мы вряд ли бы узнали точные места захоронений как советских, так и польских граждан.

Но в процессе расследования встречались и негерои. Негероем была женщина, теперь уже глубокая старуха, которая весной 1940 года стала невольной свидетельницей расстрела поляков. Все это она охотно рассказала мне, сдвигая, как велено было, дату расстрела на 1943 год, а исполнителями преступления называла немцев. На прощание она с великой непосредственностью поинтересовалась, не могут ли те, кто велит так говорить, перечислять деньги не раз, а два раза в месяц. Значит за страх до сих пор платят?

Жаль, что мало нашлось героев в Харькове. Старики упрямо молчали, отводили глаза, твердили, как навечно кем-то заведенные: «Слыхом не слыхивали, знать не знаем». Пожелал остаться безымянным и сын шофера, возившего убитых поляков на Черную дорогу в лесной массив, именуемый в документах как квадрат номер шесть...

Пожелай КГБ, и оно провело бы расследование не так по-дилетански неумело и долго. Этой акцией можно было публично отречься от страшных грехов Ежова и Берии. Ан нет. КГБ не только не помогало, а все больше мешало. Генерал Шеверских звонил мне перед Новым годом в тревожном предчувствии, получив от своих подчиненных запоздалые сведения о нашем очередном «налете» на Смоленск, о съемке дач КГБ в Козьих Горах. Советовал отправиться в Австралию на поиски некоего бывшего полицейского Алферчика, вместе с немцами вскрывавшего польские захоронения и лично участвовавшего в фальсификации. Харьковский генерал КГБ, глядя мне сочувственно в лицо, горько сетовал на отсутствие в архивах документов по расстрелу поляков. И чуть ли не на следующий день вытащил их «из-под лавки», осознав наконец, что дальше их скрывать бессмысленно.

Зачем же нужно было пять лет назад смоленским чекистам лгать и указывать полякам ложное место захоронения? На пустом месте установлен крест и разбита могила. Нет под ними останков польских офицеров, убитых в 1940 году, не здесь лежат их тела. Зачем? А затем, чтобы рядом оказалась могила расстрелянного немцами десанта Красной Армии. Видите, мол, чей это почерк!

Но обо всем ли теперь рассказал нам Катынский лес? Нет, не обо всем, как Харьковский и Тверской. Лежат там бок о бок с поляками русские, евреи, украинцы и латыши. Не разделял «великий отец народов» людей по национальности и на этом, и на том свете. Лежат там и чекисты-пособники «железных» наркомов Ягоды и Ежова, виновные в предыдущих злодеяниях и не понадобившиеся сменившему их сталинскому комиссару Берии. Все оказались равными перед смертью, потому и легли в «братские» могилы.

Геннадий ЖАВОРОНКОВ.

Ірына ПАПУРЭНКА

АПАВЯДАННІ

АМАЛЬ ЛЕТНІ ПРЭЛЮД

Ёсць тлум жыццёвай
крутаверці,
Ёсць ачышчальнае
святло,
І не закрэсліць нават
смерці
Таго, што радасцю было.

Р. БАРАВІКОВА.

Кабінет рэдактара раённай газеты. Яго капялюш дрэмле ў крэсле прыцiхлай чарапахай. Дзве шафы ўздоўж сцяны прыціснуліся, выцягнуліся, быццам грамадзяне ў аўтобусе, якія спрабуюць прапусціць чалавека, што выходзіць. Дзверцы адной прычыненыя — шафа пазяхае... На стале практыкантка Аленка паклала свае акуляры, і стол зрабіўся відушчы, хаця і крыху блізарукі. Аднак гэта не так важна. Адметна адно, што ўсё-такі сягоння стол пазіраў на свет.

Лета. Мухі садзяцца на падаконнікі. Партыйны сход заканчваецца. У каго правая, у каго левая рукі—антэнаи угору. Аднагалосна.

— Сход пастанаўляе. З прычыны грубага парушэння працоўнай дысцыпліны і за паводзіны, што не адпавядаюць паводзінам савецкага журналіста, звольніць Шалевіча Сцяпана Іванавіча з пасады фотакарэспандэнта і выключыць з партыі.

Відаць спіны і патыліцы тых, хто выходзіць.

Вужакай на сонцы серабрыцца рака. Валерыя ў чорным купальным касцюме. На галаве — вянок з рамонак. Вочы шчаслівыя, смяшлікі скачуць.

Ён падумаў: «А вейкі, як пялёсткі, даўгія, густыя. Калі цалуеш іх, нібы варожыш: кахае—не кахае, да сэрца прытуліць, да д'ябла адправіць...»

— Лера! Не разумею адносін нашых. Я ж не хлопчык. Чаму маўчыш?

— Думаю,— уздыхнула.— Так, не хлопчык, а бацька Машы і Дашы, якія ходзяць да мяне ў дзіцячы садзік. У дзяцінстве блізнят усе ўспрымаюць, быццам дзіва. Як ты іх адрозніваеш? Толькі дай даказаць. А я маці Алеся, які ходзіць да цябе ў гуртох і літаральна, як і ты, жыве сваім фотааматарствам. Яшчэ ў Алеся ёсць татачка, што складаецца з суцэльных кружочкаў: галава, якая прыкметна лысее, круглявыя вочы, акуляры з аправай кружочкамі і сам увесь пампушка. Але ён добры і бездапаможны і верыць мне, і кахае. Дзівак.

— Валерыя, перастань!

— Не. Дазволь закончыць.

— А ў Дашы з Машай — маці. Зграбная. Прыгожая брунетка. Яркая жанчына. У табе яна сумняваецца. Шмат што яна адчувае чыста інтуітыўна. Такім чынам, перад вамі сямейна-групавы партрэт. Увага. Гатова. Атрымайце!..

— Лера, любая мая, ты што — раўнуеш?

— Чаго ўсміхаешся?

— Радуюся.—Раптам накідваецца ўскалмачаным сабачанём, нечакана па-дзіцячы паказвае язык, ускоквае і імчыцца да ракі.

Уніз па рацэ плыве вянок з рамонкаў. Панiклы. Адзінокі. Патануў. Сціснулася прымхлівa нешта ўнутры. Але Лерка ўжо вяртаецца. Ступні ў пяску, быццам у ластах шлэпае. Усміхаецца, жмурачыся на сонцы.

У машыне Валерыя нервова пакусвае травінку, успомніўшы штосьці, засмяялася:

— Учора да дзяцей на прагулку выйшла. Прысела на лавачку і, як зараз, па звычцы травінку грызу. Падыходзіць да мяне твая Дар'я. Пытаюся: што-небудзь здарылася? Заўважаю, яна ручкі за спіну схавала. Пазірае кучаравым чарцяняткам. А потым—раз і мне жменю травы з такімі словамі: «Валерыя Аляксандраўна, наце падсілкуйцеся. Я яшчэ прынясу. Ніводнай цёці не бачыла, якая б траву ела».

— Ну, а ты што?

— А я падзякавала...

— А Дар'я што?

— Пабегла. Вырашыла, што хопіць траўкі цётцы на сняданак...— рэзка змаўкае, ледзь не на паўслове. На адным двары прыкмячае капу сена, прыкрытую нечым чорным ад дажджу. Кажа:—Калі паглядзець на капу здалёк, дык можа здаецца, што пасярэдзіне двара вылез баравік на тоўстай ножцы. Бачыш?

Ён здзіўляецца:

— Сапраўды. Цікава як...

— Тут тармазні. Пакуль. Звані,—кідае спех[illegible]

Канспірацыя. Хаця надакучыла, а што рабіць?

— Разумееш, Сцяпан, я зараз перажываю самыя цяжкія часы. Як скафандр, на мяне нацягнулі пошасць, а я ўнутры, схавалася некуды.

— Перастань.

— Але гэта праўда.

Сонца паліць неміласэрна, а яе чамусьці калоцяць халодныя дрыжыкі.

— Ведаеш, адны хочуць быць, другія мець. Нават у каханні адны жадаюць быць — вечна, другія мець—часова. Я хачу быць, чуеш?.. А раптам мы будзем вечна-сцю? — Памаўчала. — Даруй, — узяла яго далонь. Разглядае, быццам бачыць упершыню. Прыціснулася шчакой. І свет перавярнуўся. Пертварыўся ў вечнасць.

Заклапочана стракаталі конікі. Звар'яцела працавалі пчолы. Святочна-лянотна кружлялі матылі. Зямля паўстала прыбранай першакласніцай, якой даверылі такую рэліквію, як старэнькі школьны званочак: «Дзінь-дон, дзінь-дон...» Якія толькі гукі ні дарыла зямля.

— Чамусьці здаецца, што ты сёння і са мной, і недзе зусім далёка. Што-небудзь здарылася?

— Я, напэўна, забабонная дурніца, але... Прачнулася ноччу ад таго, што плачу і галашу. Усё з-за сну: па пыльнай дарозе ледзьве не маршам рухалася пахавальная працэсія, а музыкант, што іграў на барабане з талеркамі, жанчына ў светлым пінжаку, астатнія ва ўсім чорным. Ураз — пакой, а ў ім труна з маці. І я над ёй схілілася. Яна адплюшчыла вочы, а ніхто гэтага не бачыць, акрамя мяне... Я адчула, што страчваю розум. Прачнулася. Перахрысцілася нечакана, уся ў слязах, думаючы: «І ніводнай малітвы не ведаю». Раніцай пазваніла. Калі пачула родны голас, з палёгкай уздыхнула. А страх усё роўна не прайшоў...

— Валерка, зноў кап-капелькі. Супакойся. Усё ж добра, так?

— Добра?—і яна ўсхліпвала, ківаючы ў адказ

Тады, улетку, цвілі таполі. Пушынкі нагадвалі пчаліны рой, які накідваўся на чалавека. Асабліва нялёгка было жанчынам. Ён ніколі не задумваўся б над гэтым, але, забіраючы сваіх дзяўчатак з садочка, на ўваходзіку сутыкнуўся з ёй. Валерыя адчайна мружыла вочы, вызваляючы нафарбаваныя вейкі ад пушынак. Ён спытаўся:

— Што, такія прыліпчывыя?

— Не кажыце — ніякага паратунку, — збянтэжылася і неспадзявана зусім: — Ведаеце, а ўсё роўна здорава: летні снег, лёгкі, чысты, і, як дзіця, бездапаможны перад зямным брудам і шэрасцю... Вось і вашыя дзяўчынкі. Да пабачэння.—Знікла за дзвярыма.

Машка з Дашкай цягнулі за рукі: «Татуля, хадзем!» Вярталіся дамоў, дачушкі шчабаталі, смяяліся, спрачаліся, прасілі яго трацейства, ён адказваў не ў слова. «Снег на вейках. Зямны бруд...»

Пераскоквала з прыступачкі на прыступачку сарока. Дакульгала да ліхтара-працаўніка, што адпачываў пасля начной змены, азірнулася раз-другі, а потым пачала дробненька хадзіць туды-сюды, неспакойна касавурачыся на прахожых. Шэрая некага чакала. Валерыя ўсміхнулася. Адышла ад акна.

— Пачынаем музычную праграму «У абедзенны перапынак»...

Вось дык навіна! Валерыя сказала ўчора мужу, што ідзе ад яго. Уяўляю, як той засяроджана праціраў свае акуляры-кружочкі, уключаў і выключаў тэлевізар, па якім перадавалі футбольны агляд, і маўчаў, а потым да цёмната дапамагаў сыну праяўляць фотаздымкі, пад ранак кудысьці пайшоў...

У ціхім балоце... Вось жа мне новы Карэнін. Ну, а я? Мне як са сваёй жаночай кампаніяй разабрацца? Дашка з Машкай маленькія, хаця разумеюць шмат, ды не ўсё. Раніцай заводжу ў сад, а Дашка: «Татачка, не ідзі хутка, калі ласка, а то мае ножкі не паспяваюць». Ім як растлумачыць...

Лера з вады не выходзіць, і хочацца плёскацца на мелкаводдзі...

— Сцяпан-ан-аан! Ускочыў. Здалося ці не?

— Лера-а!.. — Ён кінуўся ў ваду. Паліло з неба, нібыта сусед паверхам вышэй забыўся закруціць кран. Вады прыбаўлялася, а ён ныраў-ныраў... Безвынікова. Сілы пакідалі яго. Выцягнуўся на мокрым пяску, цяжка аддыхаўся. Падняўся. Дзесьці ў полі пачуў тарахценне трактара, амаль побач. Памчаўся. Літаральна паваліўся на радыятар, прыпыніў. Плакаў. Маліў аб дапамозе. Яму адказвалі, што пасля абеду ўсё ж такі лівень у раку не палезуць. Але з вёскі каго-небудзь падашлюць. Чалавечы гуманізм вызначаўся аднабаковасцю...

Пасля пахавання было прад'яўлена абвінавачанне ў наўмысным забойстве. Хаця праўда ўзяла верх, але адміністрацыйныя меры былі прыняты. Амаральна, не варта павагі, распусна.

Цёмная кропка на белым фоне кацілася, памяншалася, раствараючыся ў заснежанай прасторы.

Ішоў чалавек. Чалавек спяшаўся. Пайсці ад сябе можна на імгненне ці назаўжды. Кропка знікла. Знік чалавек. Свет здзіўляў бясколернасцю. Вымотваў шматкроп'ем.

Чорны квадрат дрэў не рухаўся — могілкі латкай на снезе. Яны — той прадмет, які існуе па-за часам. Стаяла магільная цішыня.

Чалавек прыходзіў сюды часта.

КРЭЦІН

Пахрыпваў гукамі горада вечар. Ён быў крыху праступджаны, як і заўжды па восені.

У будынак з шыльдай «Ашчадная каса» ўвайшоў малады чалавек. Ён цярпліва патупваў у чарзе, за драўлянай перагародкай стракаталі машынкі, нарэшце малады чалавек наблізіўся да касіра, жанчыны з пільным і засяроджаным позіркам. Яна глядзела на расходны лісток, як ён запоўнены.

— Што гэта вы напісалі: чацвёртае лістапада?

— А якое ж сёння?

— [illegible] матрыце на табліч-ку, на[illegible]сь, чытаць не развучыліся? Відзіце: чацвёртае наябра — скамечаны аркуш паляцеў у сметніцу.

— Што, малады чалавек, на мяне ўставіліся? Будзеце дома н[illegible]чонку злавацца...

Ён [illegible]мага спакайней адказаў:

— Я нічога перапісваць не буду...

Касір выбухнула:

— У такім случаі я дзенег вам не выдам. Атыйдзіце і народ не задзержывайце. Скора закрываецца.

Чарга захвалявалася:

— Эй, хлопец, не дуры. Пашуткаваў, і досыць.

— А в чём, собственно говоря, дело? — пацікавіўся інтэлігент, адарваўшыся ад свежай вячэрняй газеты. — Неужели сложно ознакомиться с образцом заполнения?

— Ды ўсё ён напісаў правільна, — паварнуўся да людзей сівавусы дзядок у кірзавых ботах, які стаяў адразу за віноўнікам канфлікту. — Аднак таварыш усё напісаў па-беларуску, а яму адмовіліся выплаціць.

Жанчына ў шэрым капелюшы, скончыўшы падсілкоўвацца беляшом, злуючыся, пэўна, на тое, што не паспела паабедаць, сказала: «Прама крэцін какой-то... Пускай перапішэт... дзелов столька».

Яе падтрымаў мужчына ў шыкоўным імпартным паліто.

— Паразвялось этых нацыяналаў. Відна, когда-то мала перадушылі. І праўда, настаяшчый крэцін. Эй, сам атыйдзеш ці памоч?

— Не пужай — пужаныя... — насмешліва зірнуў хлопец, — і нікуды я не сыду з гэтага месца, пакуль не атрымаю грошы.

Чарга забуркатала, бы рака, перакрытая плацінай.

— Такім дай дэмакратыю...

— А чаму і не выдаць? Ён напісаў чацвёртае лістапада ў Полацку, а не ў Самаркандзе.

— Можа он і праў, а без дзенег не хочацца на акцябырскія застацца. Усё-такі шасцідзесятая гадаўшчына.

Зноў умяшаўся інтэлегент, скруціўшы трубачкай газету і ліхаманкава пастукваючы ёю па штаніне:

— А что, если из-за принципа.

— Які прынцып, дзядзя? —зарагаталі два сябры ў чорным скураным адзенні.

— Моральный хотя бы...

— Во загнуў. Ты яшчэ прыляпі Аснаўной закон, які стаіць на стражы...

— А почему бы и нет?

— Ладна, хваціць балталогіі!

Паміж служачымі таксама адбывалася бурная размова:

— Люба, ды выдай ты яму.

— Ага, я выдам, а заўтра расхлёбывай? Пашукайце дуру ў другім месцы. Не першы год раблю.

— Этыт гаворыць, што будзець на нас у суд падаваць з-за парушэння яго канстытуцыйных правоў.

— Гаворыць, што мовы раўнапраўныя.

— Учыцель, наверна...

— Паразвялось такіх учыцеляў. што простаму чалавеку і прадыхнуць няма як...

— Ідзі звані дырэктару!

— Таварышчы, ціха! Ціха, вам гавару! Вы не на базары, а ў гасударственным учрэждзеніі. Успакойцеся быстрэнька.

— Пётр Сямёнавіч разрэшыл! Гаварыт, што законна. А я кажу, што закон законам, а выдаю пад маю атвецьсьцьвеннасьць. На сябе такое брацЬ ня буду. Смяёцца: «Добра, добра».

— Выдавай! — з палёгкай уздыхнулі калегі, і памалу пачала заціхаць чарга.

Усе праводзілі позіркам маладога чалавека, што накіраваўся да выхаду. «Да пабачэння, шаноўныя! Усяго найлепшага!» — цішыня парушылася, ляпнулі дзверы, за якімі знікла постаць мужчыны.

«СУЗОР'Е» НА МІЖНАРОДНЫМ ФЕСТЫВАЛІ

І СЯБЕ ПАКАЗАЦЬ...

Для ўдзелу ў традыцыйным міжнародным фестывалі «Музычныя еўрапейскія сустрэчы-90» народны ансамбль песні і танца «Сузор'е» Брэсцкага будтрэста № 8 адправіўся ў ФРГ. А вярнуўся дамоў ужо з аб'яднанай Германіі.

Беларускія артысты сталі не толькі сведкамі, але і ўдзельнікамі свята ўз'яднання дзвюх нямецкіх дзяржаў. З вялікім поспехам прайшлі іх канцэрты ў гарадах зямлі Бадэн-Вюртэмберг, музычны савет якой і выступіў арганізатарам фестывалю. Сёлета ў ім прынялі ўдзел ансамблі і аркестры з 15 краін. «Сузор'е» было названа ў ліку лепшых калектываў. Пасля завяршэння фестывальнай праграмы яму было прапанавана прадоўжыць свае гастролі.

Дамоў артысты вярнуліся з цэлым пакетам контрактаў на ўдзел у міжнародных фальклорных і прафесіянальных фестывалях. Іх чакаюць канцэртныя пляцоўкі Германіі, Францыі, Італіі.

● ВАЛЕРЫЙ ШКАРУБА ПРАЦЯГВАЕ ТРАДЫЦЫІ РЭАЛІСТЫЧНАГА ПЕЙЗАЖА

● МІКРА- І МАКРАКОСМАС МАСТАКА ● ШТО ТАКОЕ «ДЫЗАЙНЕРСКІ ЖЫВАПІС»

«ШУКАЮ ЗГУБЛЕНУЮ ГАРМОНІЮ»

З Валерыем Шкарубам я пазнаёмілася тры гады назад. Ён паказваў свае пейзажы на выстаўцы «Чарнобыль. Чорная быль», напісаныя пасля паездкі ў зону аварыі. Усё на іх было жывое, сапраўднае, беларускае. Трава, зямля, дрэвы, туман, паветра, неба — адухоўленыя. Прырода мела пахі і гукі. Знявечаная рукамі чалавека, яна прасіла літасці. Беларусь паўставала на гэтых палотнах такой блізкай, такой чароўна-прывабнай і адначасова бездапаможнай, спакутаванай і знясіленай. Эмацыянальнае ўздзеянне пейзажаў гэтага аўтара было надзвычай моцнае. Сам ён, высокі, танклявы, са строгасцю ў поглядзе, негаваркі, рабіў уражанне чалавека неардынарнага, з небанальнымі поглядамі і ўчынкамі.

Летась гледачы змаглі больш грунтоўна пазнаёміцца з творчасцю маладога для іх жывапісца — на персанальнай выстаўцы, што праходзіла ў рэспубліканскім Доме мастацтваў. Да чарнобыльскіх палотнаў Валерый Шкаруба дадаў яшчэ дзесяткі два новых. Напісаныя простай, даступнай кожнаму чалавеку мовай, напоўненыя шчырымі пачуццямі нераўнадушнага чалавека, цеплынёй, душэўнасцю, яны выклікалі непадробнае захапленне гледачоў і крытыкаў. Дарэчы, апошнія назвалі (і не без падстаў) Валерыя Шкарубу лідэрам лірыка-рамантычнага пейзажнага жывапісу рэспублікі. Спрытныя замежныя аматары выяўленчага мастацтва, між іншым, ужо паспелі вывезці ў Францыю і ЗША каля двух дзесяткаў яго карцін. А пасля нядаўняй выстаўкі беларускіх мастакоў у ААН у Нью-Йорку, дзе былі прадстаўлены і сем пейзажаў В. Шкарубы, у наша прадстаўніцтва быў перададзены ліст ад суайчынніку з Амерыкі. «Шчырае дзякуй за радасць сустрэчы з Радзімай на карцінах мастака з Менска Шкарубы,— пішуць яны,— ён так добра адчувае характар нашай прыроды, а яго пейзажы, прасякнутыя пяшчотнай любоўю да роднага краю і трывогай за яго лёс, лепш за газеты і кнігі расказалі, што цяпер адбываецца на Бацькаўшчыне».

...У Валерыя Шкарубы быў не самы ўдалы для сустрэчы з журналістам час. Толькі-толькі нарадзілася дачка, і на яго, як на галаву сям'і, навалiліся немалыя клопаты. І ўсё ж ён вырваўся на якую гадзіну ў рэдакцыю. Сказаў: «Нічога не запісвайце ні ў блакнот, ні на дыктафон, бо не паспеем. Гутарым пра ўсё. І глядзім мае новыя пейзажы ў майстэрні. Бо цяпер няхутка вазьмуся за пэндзаль». Выцягнуў на сярэдзіну маленькага пакойчыка яшчэ не аформленую як след, без рамы, карціну, потым другую. Стаў прыносіць з кладоўкі ўжо бачаныя на выстаўках пейзажы, эцюды, накіды. Цікава, падумалася, дзе мастак знаходзіць такія прыгожыя мясціны?

— Ды вось тут, у ваколіцах мікраёна Уручча, дзе я жыву і працую, — паказаў ён рукой праз акно.— Трэба толькі ўмець бачыць. А людзі ў асноўным як жывуць? З дому на работу, з работы ў магазін, адтуль дамоў. Вось і ўся праграма. Звярніце ўвагу на пейзаж з яблыневым садам. Калі едзеш па Ленінскім праспекце ў Зялёны Луг, на правым баку той самы сад. Калі хочаце ведаць, усе мае ранейшыя пейзажы зроблены ў час паездак інстытута, дзе я працую, на ўборку садавіны і гародніны. Ёсць у нас такая форма дапамогі вёсцы. Але не пра тое размова. Я тады імкнуўся як мага хутчэй выканаць сваю норму і ішоў на эцюды.

Міжволі прыгадаліся карціны, што, як сказаў Валерый, пісаліся ў час сезонных работ супрацоўнікаў іх інстытута на ўборцы ўраджаю. ...Старыя вясковыя могілкі. Пахіліліся, вось-вось палягуць на зямлю крыжы, забыты нашчадкамі магілы бацькоў і дзядоў. Няма каму даглядаць іх — людзі паехалі шукаць лепшую долю па гарадах. У вёсках засталіся толькі нямоглыя старыя. Так адбываецца маральная, духоўная дэградацыя народа, нібы гаворыць сваім творам мастак, і адзін з момантаў — адносіны да свайго мінулага, да спрадвечных звычаяў і традыцый. Альбо вось яшчэ краявід: сонная бязлюдная вясковая дарога. У тумане нейкімі казачнымі і загадкавымі выглядаюць традыцыйныя сялянскія пабудовы. Але вялізная лужына на дарозе, у якой гэтак жывапісна адбіваецца і неба, і дрэвы, адразу выводзіць з рамантычнага настрою і вяртае ў рэальнасць. У суровую рэальнасць: не прайсці, не праехаць, і месяць тутэйшым жыхарам дарогу да самай зімы, пакуль не падмарозіць. І хаця няма людзей у кампазіцыі, але выразна бачацца тыя, хто жыве ў гэтых хатах уздоўж дарогі — муж[illegible]і, кабеты, дзяўчаты, падлеткі — у[illegible] ў нязграбных ботах, у адзенні, што нагадвае уніформу. Такі вось пейзаж.

Адна дэталь з творчай біяграфіі Валерыя Шкарубы. Так высока ацэненыя сёння з мастацкага боку яго работы ніяк не ўспрымаліся яго ж калегамі яшчэ га[illegible] пяць назад. «Ты не жывапісец, ка[illegible]лі яны, нічога ў цябе не атрымліваецца, а тое, што ты робіш, — бездапаможная самадзейнасць, няма чаго сунуцца не ў сваю справу». У такой сітуацыі не зламацца, працягваць пісаць было няпроста. Характар трэба было мець моцны. Тым больш, што Валерый і сапраўды па адукацыі не жывапісец, а дызайнер. Пасля заканчэння інстытута быў накіраваны на працу па спецыяльнасці. Яго рабочы кабінет ператвараўся і ў майстэрню, і ў студыю для занятка з дзецьмі. Студыю, можа занадта сказана. Гурток з дзесяці дзетак, падобны на той, які ён сам некалі наведваў школьнікам.

Але не пісаць ён, відаць, проста не мог. Хадзіў на эцюды, ездзіў у вандроўкі разам з сябрамі, жывапісцамі Кастусём Качаном, Міколам Ісаёнкам, Уладзімірам Кожухам. Яны дапамагалі яму парадай, добрым словам.

— Я адчуваю сябе вольным чалавекам. Пісаў тады, калі душу перапаўнялі радасць альбо боль. Увогуле ніколі не працаваў па заказу, не заключаў ніякіх дагавораў. І лічу, што мастак не павінен належаць ні да якіх партый, ні да якіх арганізацый.

Аднак, прапаведуючы поўную свабоду і незалежнасць ад каго б там ні было, сам Валерый Шкаруба, тым не менш, як я ведаю, уступіў летась у Саюз мастакоў БССР.

— Як гэта зразумець, Валерый?— папыталася я ў яго.

— Вельмі проста. Член Саюза мастакоў мае права выстаўляцца, паказваць свае работы. Гэта для мяне самае галоўнае. Але членства ў саюзе не абмяжоўвае маю волю, не пазбаўляе свабоды. Я пішу, як і раней, тое, што хочацца, і тады, калі хочацца. За пэндзаль бяруся, як цалкам выспела ў галаве задума, кампазіцыя. Сам працэс пісання карціны займае няшмат часу. Але ж абставіны жыцця такія, што, акрамя работы ў інстытуце, займаюся яшчэ і з дзеткамі ў студыі. Выкладваюся з імі цалкам. І тады ўжо адчуваю сябе, як выціснуты лімон. Ды і як жа інакш? У любое надвор'е вядуць бацькі сваё дзіця на заняткі. Па-чалавечы несумленна было б з майго боку не аддаваць ім усю душу.

Непрыстойна, сорамна, несумленна... Ці многія з нас жывуць і дзейнічаюць, зыходзячы з такіх маральных катэгорый? На жаль, не. В. Шкаруба, пэўна, з меншасці. І калі ўспомніць загадкавую прывабнасць яго лірычных пейзажаў нават для прагматычнага гледача, а потым паспрабаваць знайсці прычыну, таямніцу такой прывабнасці, то акажацц[illegible] што яна — у асобе аўтара, чые ў[illegible]аадносіны са светам і з прыродай [illegible]лыбока маральныя.

Імпануе сучаснаму гледачу, запалоханаму прагнозамі аб недалёкіх прыродных катаклізмах і надыходзячым канцы свету, і тое, [illegible] мне здаецца, што мастак у гэть[illegible]егарманічным свеце ўвесь час імкнецца знайсці гармонію альбо намацаць прычыну дысгармоніі. Узяць хаця б яго вясковыя пейзажы. Мастак далёкі ад ідэалізацыі рэчаіснасці. Ведае, як на самай справе жывецца селяніну, адлучанаму і ад зямлі, і ад плёну працы сваёй. Неаднойчы бачыў кінутыя хаты, гаспадары якіх паехалі ў вялікі свет шукаць лепшай долі. З выміраннем сяла, знікненнем селяніна не хоча і не можа ён змірыцца. Бо спрадвеку зямля, лес давалі ўсё неабходнае для жыцця. Усім ладам сваіх пейзажаў ён прымушае гледача задумацца, зразумець, што чалавек непарыўна звязаны з прыродай і праз яе далучаны да агромністага свету, да Космасу, нарэшце.

«Як свядомы грамадзянін мастак сфарміраваўся пасля паездкі ў чарнобыльскую зону,— кажа пра Валерыя Шкарубу мастацтвазнавец Яўген Шунейка.— На выставе, прысвечанай гэтай паездцы, я заўважыў у яго пейзажах яснае ўсведамленне трагедыі, якая адбылася. Яшчэ крывадушна маўчалі сродкі масавай інфармацыі, а творы мастака паказвалі злавесныя перамены, што адбываліся ў прыродзе. У пакінутых вясковых сядзібах бачылася мастаку жудаснае папярэджанне. Экалагічная трывога з таго часу не знікае ў творах мастака.

Шкарубу ўжо нельга ні з кім пераблытаць, ён умее адкрываць унікальнасць, таямнічасць вобразаў роднай зямлі, ён умее гэта данесці вельмі незвычайнымі жывапіснымі сродкамі. Стыль мастака можна акрэсліць як «дызайнерскі жывапіс». Атрыманая ім адукацыя дызайнера аказала свой спецыфічны ўплыў на яго працу, на канструктывізм мыслення, на тэхнічныя прыёмы, на адносіны да формы».

Валерыя Шкарубу сапраўды ўжо немагчыма ні з кім з яго калег зблытаць. Настолькі своеасаблівае характар на яго работах. І гэтае характва ў даволі змрочным, пазбаўленым духоўных асноў і радасных перспектыў жыцці—надзея. Надзея на гармонію, без якой чалавеку так цяжка на зямлі.

Таццяна АНТОНАВА.

В. ШКАРУБА. Пейзаж.

САМАДЗЕЙНЫЯ ТАЛЕНТЫ ГЛЫБОЦКАГА РАЁНА

Багаты на таленты Глыбоцкі раён. З даўніх часоў славяцца яго вёскі спевакамі і музыкантамі, самадзейнымі мастакамі і кавалямі, рэзчыкамі па дрэву, ткачамі. Гэта неацэнная спадчына тут клапатліва захоўваецца, традыцыі майстроў працягваюцца ў новых пакаленнях.

НА ЗДЫМКАХ: выступае ансамбль ветэранаў з вёскі Галубчыкі калгаса «17 верасня» ў час аднаго з фальклорных святаў, якія часта праводзяцца на беразе старога возера ў цэнтры Глыбокага; самадзейны мастак інвалід Хведар СУХАВІЛА. Яго маляўнічыя дываны ўпрыгожваюць дамы многіх аднавяскоўцаў; удзельніца мастацкай самадзейнасці вучаніца сярэдняй школы № 1 Наташа ГАРЛО.

«РАБІ ЛЮДЗЯМ ДАБРО...»

МАНАЛОГ МАЙСТРА-РАЗЬБЯРА Пятра ЗЯЛЯЎСКАГА З ВЁСКІ СЛАБОДКА БРАСЛАЎСКАГА РАЁНА

— Зацікавілі мае фігуры? Ну глядзі, глядзі... А лепш ідзі во садзіся, ды я табе раскажу што-небудзь.

Я ж равеснік рэвалюцыі. У нас тут, праўда, Польшча была, то і жыў я, як мае бацькі жылі. Войны прайшоў, на польскай быў у трыццаць дзевятым. Як немец наступаў, я якраз у польскай арміі быў. А што ў нас тады было? Конь ды ногі. Дык мы ад самай Сакулкі аж да Пінска дайшлі. А там кажуць: хочаце — у Румынію, хочаце — яшчэ куды. А што мне тая Румынія? Я дадому пайду. Вярнуўся дадому, тут і ажаніўся з дзяўчынаю, беднаю, як і я. І ў яе нічога, і ў мяне нічога, адна талерка на дваіх. Дык гэта ж трэба: неяк жонка з печы ўпала — ды і пабіла тую апошнюю талерку. Ну што ж, кажу, халера яе бяры, будзем неяк і без талеркі. І жылі ж, дзякуй Богу.

Бацька мой разумнейшы за мяне ў сто разоў быў. І чараваць умеў, і на скрыпцы іграў, і рабіў іх сам. І сталяр добры быў, калаўроты тачыў, і ўсё мог. І я раблю, то ўсё і маю. Чалавек без работы жыць не можа. І чалавекам заўсёды павінен быць. Выдумалі, нібыта людзі з малпаў зрабіліся. Глупства! Чалавек толькі з чалавека можа быць і чалавекам заставацца. Рабі чалавеку дабро, то і табе добра будзе...

Пчол во люблю. Усюды пчолы гінуць, а ў мяне вядуцца. Бо пра Бога не забываю, і ён мне дае. Добра, што сёлета цукар сталі даваць, а то і мае пчолы пагінулі б. То мёду ў мяне многа. Частую ўсіх, нават тых суседзяў, якія скоса паглядалі, што ў мяне курэй больш, чым у іх, што я лепш жыву. Бо раблю! І ты рабі! А то ўсе ўсё просяць зрабіць: Пётрачка, ты ж усё ўмееш! А ты сам спрабаваў? Можа, і ты ўмееш! Дык жа іншы хоча, каб нічога не рабіць, а толькі есці ды спаць. А мы ж ад бацькі, ад маці прывыклі да работы. Ідзе маці рабіць — нас кліча. А цяпер: школу паканчаюць — і па рэстаранах. Бо не стала сёння сапраўдных гаспадароў. Даўней жа мужык—самая рабочая сіла была, усіх карміў. Зямлю паадбіралі, хутары пазносілі... І якія хутары! Былі ў нас такія гаспадары, мелі трохі зямлі, дык яны ў жніво спаць лажыліся не на ложак, а на цвёрдую лаву, каб не праспаць больш, чым можна ў такую пару. Дык жа іх павывозілі... Мужыкоў знішчожылі, задумалі паноў з іх паробіш? Нехта ж і рабіць павінен... Ды і няма нічога горшага, чым пан з мужыка. А во цяпер зноў трэба з паноў мужыкоў зрабіць. Ой, нялёгка будзе...

Я і не піў ніколі. Можа, яно калі і кепска было. Раней жа соткі штогод перамервалі, за кожны лапік зямлі чапляліся. А хто з брыгадзірам выпʼе, да таго і не чапляліся. Яно часам у добрай кампаніі і трэба выпіць: тады і пагамоніш, і абдымацца палезеш. Але ж каб не лішне... Гэта зелле толькі пачні піць, то і са свету чалавека звядзе. Дзякуй Богу, што гарэлкі, чорта гэтага, цяпер не стала. Колькі ў нас з-за яе павесілася, забілася, утапілася. Як трохі гэтага чорта выпʼе, дык яму больш давай. І канца не будзе...

Слухай жа, як я гэтыя фігуры пачаў рабіць. Была ў нас тут адна медсястра, Данора, разам з маёю бабаю ў бальніцы рабіла. Што яна за чалавек — не ведаю, але неяк маю бабу нечым такім напаіла, амаль сілком, што тая месца сабе не знаходзіла. А потым і зусім яе паралізавала... І яна мучыцца, і я мучуся. Ужо і прасіць мяне пачала: завязі куды ў бальніцу, што ж ты са мною мучыцца будзеш. А як памерла яна (гэта ў восемдзесят шостым), то я, канешне, пагараваў, але і думаю, як жа за гэтую наглую смерць вінаўніцы аддзячыць? Дай, думаю, фігуру зраблю і каля касцёла пастаўлю, каб Данора, чорт гэты, бачыла і людзі каб бачылі. Мой жа бацька некалі такія фігуры рабіў, у нашым касцёле стаяць. То няўжо ж і я так не змагу? Выразаў Матку Боскую, стаіць на змяі, на якой напісана: «Змяя ты, Данора!» І ксёндз ведае пра гэтую гісторыю, і людзі ідуць да касцёла дык бачаць, і Данора хай паглядзіць!

А потым стаў і другія фігуры рабіць. Хацеў у агародчыку перад вокнамі паставіць, пайшоў у сельсавет пытацца. Добра зроблена, кажуць, але выстаўляць нельга — рэлігійныя! У раён хадзіў—і там тое ж сказалі. Ладна, думаю, нельга дык нельга. А тут неяк бачу ў газеце, Гарбачоў з бацюшкам сядзяць. Ну не пра гарэлку ж яны гавораць! Пэўна ж, пра рэлігію. Дай, думаю, выстаўлю свае фігуры, а там што будзе, тое і будзе. Паставіў... І ламалі іх, і білі. Біце, думаю, а я зноў зраблю. І рабіў, і ставіў па новай...

Неяк бягуць у хату дзеці, клічуць мяне: начальства прыехала! Выбягаю са страхам, руку баюся падаць — гразная! А тыя мне: што ты, бацька, твае рукі залатыя, рабі больш... Вось табе і на! То дзякуй, што нарэшце такія перамены насталі, бо не само ж начальства раптам такім разумным стала: то не давала, то — больш рабі!

...Як паставіў гэтыя фігуры, то і самому радасць, і людзям. Сяду на пянёк раніцай, палюбуюся... Людзі спыняюцца, глядзяць. Гэта пан Езус з любоўю да людзей, гэта Матка Боская, а тая ў руках «Міру—мір» трымае. Ты не смейся, не смейся, гэта каб чапляліся менш... На франтоне—пан Езус да Егіпту на асле ўцякае. А там—Юрка, Юрый Пераможац. Анёл уверсе... Леў з карча зроблены, цэментам абмазаны. Вочы зялён[illegible] ад бутэлькі піва ўстаўле[illegible] [illegible]мпа чырвоная і лямпачкі [illegible] стаяць. Ноччу як уключу, лямпа і вочы гараць, дзеці на вуліцы збяруцца, скачуць, пішчаць ад радасці...

Раблю пакрыху. У нашым касцёле мае фігуры ёсць, у Друі ёс[illegible] Музей наш, у Браславе, па[illegible] [illegible]на заказвае. Летам, праўда, асабліва няма калі: гаспадарка, пчолкі. А зімою зноў буду выразаць...

Запісаў і здымкі зрабіў Яўген САХУТА.

НА ЗДЫМКАХ: П. ЗЯЛЯЎСКІ; работы майстра.

спорт

Матч на першынство свету па шахматах паміж Г. Каспаравым і А. Карпавым, безумоўна, — галоўная спартыўная падзея года. Адна палова партый будзе згуляна ў Нью-Йорку, а другая — у Лондане. Пачатак лепей атрымаўся ў чэмпіёна свету. Г. Каспараў пакуль вядзе з перавагай у адно ачко. Матч праходзіць пры вялікай колькасці гледачоў.

Вялікую «аўдыторыю» балельшчыкаў мае намер сабраць і знакаміты Пеле. Хутка легендарнаму футбалісту спаўняецца пяцьдзесят гадоў. І ў яго гонар зборная свету праўдзе матч з камандай Бразіліі. Але, як стала вядома ў апошні час, не на радзіме юбіляра, а ў Італіі. Тут, як кажуць, усё зрабілі грошы.

Для нас жа гэта не будзе мець вялікага значэння. Важна іншае: кароль футбола запрасіў згуляць за зборную свету мінчаніна Сяргея Алейнікава.

Цікавае паведамленне атрымана з Віцебска. Тут прайшло пасяджэнне выканкома Спецыяльнага алімпійскага камітэта нашай краіны. На ім прынята рашэнне аб удзеле савецкіх спартсменаў у Сусветных гульнях інвалідаў у 1991 годзе.

Па традыцыі на розыгрыш прэзідэнцкага Кубка-мемарыяла Джона Кенэдзі ў ЗША запрашаюцца беларускія каманды. І выступаюць яны вельмі добра. Летась ганаровы трафей дастаўся мінскаму «Промню», а сёлета перамогу святкаваў «Будаўнік» з Брэста.

На гэтых спаборніцтвах сярод жанчын гродзенскі «Рытм» заняў другое месца.

Але найбольш удала ў апошнія дні выступілі за мяжой беларускія дзюдаісты. На міжнародным турніры ў Чэха-Славацкай федэратыўнай рэспублікі залатыя ўзнагароды заваявалі М. Цюльпараў, В. Пясняк, Л. Свірыд, Я. Дамінін.

У гэты час беларускія спартсменкі выступалі дома на першынстве Савецкай Арміі і Ваенна-Марскога Флоту. Ірына Емяльянава стала чэмпіёнкай. А Іна Тарапеева і Аліна Тарнашэвіч — сярэбранымі прызёрамі.

Ужо вядомы сапернік мінскага СКА ў адной восьмай фіналу розыгрыша еўрапейскага Кубка ўладальнікаў кубкаў. Гэта венгерскі клуб «Брамац». Гульні адбудуцца ў лістападзе. Аб іх выніках мы паведамім нашым чытачам у наступных нумарах газеты.

РЭКОРДНЫЯ КЛУБНІ

Пра сёлетні неўраджай бульбы ў рэспубліцы мінчанка Зінаіда Алейнік добра ведала. І ці не таму не спяшалася на свой садовы ўчастак, што ў прыгарадзе? Але ж не пакідаць на зіму неўскапаныя градкі!

Якое ж было здзіўленне Зінаіды Васільеўны, калі ўжо пад першым кустом яна набрала амаль вядро адмысловых клубняў! Парадаваў і іх памер — рэкордны за ўсе гады.

Дамоў гаспадыня вярталася ўжо з зусім іншым настроем. Памыўшы некалькі бульбін, яна ўзважыла іх. Адна пацягнула ажно на 860 грамаў! А ўсяго набралася каля 30 такіх экземпляраў. Ураджай выйшаў на славу!

Цяпер З. Алейнік дэталёва ўспамінае, калі рабіла пасадку, як апрацоўвала глебу. Лічыць, што гэта спатрэбіцца не толькі ёй, але і суседзям па садаводчаму таварыству — дранікі надта ж смачныя атрымаліся.

БУДЗЕ ХРАМ

Зноў загучалі званы сабора Аляксандра Неўскага ў Кобрыне. Пабудаваны ў шасцідзесятыя гады мінулага стагоддзя на месцы брацкай магілы рускіх воінаў, якія загінулі ў вайне 1812 года, храм стаў помнікам доблесці і славы.

Сабор напаткаў лёс многіх тысяч праваслаўных цэркваў краіны. У пачатку шасцідзесятых гадоў XX стагоддзя ён быў закрыты і перададзены ўладам пад філіял дзяржаўнага архіва Брэсцкай вобласці. А калі храм нарэшце вярнулі законным гаспадарам, тыя яго рэканструявалі.

Толькі за апошнія два з паловай гады на Брэстчыне адкрыта 67 праваслаўных цэркваў, 12 рымска-каталіцкіх касцёлаў, дадзены дазвол на будаўніцтва і рэканструкцыю 25 малітоўных дамоў евангельскіх хрысціян-баптыстаў, пяцідзесятнікаў і адвентыстаў 7-га дня.

ВАС ШУКАЮЦЬ І ЧАКАЮЦЬ СВАЯКІ

Шукаецца сямʼя **Абрама і Хоні ГНЕСІНЫХ**, якія нарадзіліся ў г. Шклове былой Магілёўскай губерні і да 1917 года выехалі ў ЗША. Да 1947 года яны вялі перапіску з роднымі, з якой вядома, што жылі яны ў гарадах Нью-Йорк, Лос-Анджэлес, Чыкага.

Іх шукае **ГНЕСІНА Бэла Ісакаўна**, дачка **Айзіка ГНЕСІНА**.

Усіх, хто што-небудзь ведае пра сямʼю Гнесіных, просім пісаць у рэдакцыю ці на адрас:

212026, БССР, г. Магілёў, вул. Сурганава, д. 25, кв. 11. ГНЕСІНАЙ Бэле Ісакаўне.

НАШ АДРАС:

220600, МІНСК, ЛЕНІНСКІ ПРАСПЕКТ, 44.

ТЭЛЕФОНЫ: 33-01-97, 33-02-80, 33-03-15, 33-16-56, 33-07-82.

Ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга друкарня выдавецтва ЦК КП Беларусі. Індэкс 63854. Заказ № 1371.